

ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

**«ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧНИИ»**

Виконав: Гай Віталій

студент освітнього ступеня «Магістр»
освітньо-професійної програми
«Економіка»
спеціальності 051 «Економіка»
денна форми навчання

Керівник:

д.е.н., професор Місюк М. В.

Оцінка захисту:

Національна шкала _____
Кількість балів _____ Шкала ECTS _____
«_____» _____ 2025р.

Допускається до захисту:

«_____» _____ 2025р.

Гарант освітньо-професійної
програми «Економіка»

спеціальності 051 «Економіка»

д.е.н., професор Корженівська Н. Л. _____

м. Кам'янець–Подільський, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП

3

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА.....**Error! Bookmark not defined.**

1.1.Економічна сутність формування конкурентоспроможності виробництва яловичини.....**Error! Bookmark not defined.**

1.2. Теоретичні аспекти ефективності виробництва яловичини**Error! Bookmark not defined.**

1.3.Методичні підходи оцінювання конкурентоспроможності виробництва яловичини **Error! Bookmark not defined.**

Висновки до першого розділу**Error! Bookmark not defined.**

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИНИ**Error! Bookmark not defined.**

2.1. Сучасний стан функціонування галузі м'ясного скотарства**Error! Bookmark not defined.**

2.2. Оцінка факторів впливу на конкурентоспроможність яловичини**Error! Bookmark not defined.**

2.3. Оцінка зовнішніх і внутрішніх факторів конкурентоспроможності виробництва яловичини в Україні.....**Error! Bookmark not defined.**

Висновки до другого розділу**Error! Bookmark not defined.**

РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА.....**Error! Bookmark not defined.**

3.1. Покращення інтеграційних м'ясопродуктового підкомплексу України **Error! Bookmark not defined.**

3.2. Механізми регулювання конкурентоспроможного розвитку галузі м'ясного скотарства.....**Error! Bookmark not defined.**

3.3. Удосконалення інституційного забезпечення управління розвитком м'ясопродуктового підкомплексу**Error! Bookmark not defined.**

Висновки до третього розділу**Error! Bookmark not defined.**

ВИСНОВКИ 7

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 10

Додатки.....**Error! Bookmark not defined.**

ВСТУП

Актуальність теми. У забезпеченні потреби населення України збалансованим харчуванням значна роль відводиться продуктам тваринного походження, які майже на 60 % забезпечують потреби організму людини в білках. Збалансоване харчування людини залежить, перш за все, від рівня споживання м'яса та продуктів його переробки як основного джерела білків. З огляду на рекомендовані раціональні обсяги споживання м'яса людиною на рік яловичини має становити 33 кг, за фізіологічними нормами – 21 кг, проте реально у 2024 році становила 8,8 кг і це майже у 3,7 рази більше, що є недопустимим.

М'ясне скотарство є системоутворюючою галуззю економіки країни. Адже від її розвитку залежать економічні, соціальні та екологічні умови розвитку сільських територій. Аналіз ринку продукції яловичини свідчить, що в останні роки відбувалися кардинальні зміни, що пов'язані із значним зменшенням поголів'я худоби.

Розвиток м'ясного скотарства в Україні на основі застосування прогресивних технологій, використання високопродуктивних порід худоби, високого рівня селекції, збалансованої високоякісної кормової бази, комплексної механізації та автоматизації виробничих процесів, всебічного застосування інновацій, чіткого дотримання ветеринарних вимог дасть змогу поліпшити продовольчу безпеку країни, забезпечити населення доступними за ціною м'ясом великої рогатої худоби.

Побудова ринку яловичини вимагає науково обґрунтованих дій, головною з яких виступає стратегічна спрямованість щодо насичення його конкурентоспроможною свининою у зв'язку з викликами внутрішнього та зовнішнього ринків. Наукового обґрунтування потребують стратегічні напрями формування конкурентоспроможного розвитку галузі, де особливе місце повинні зайняти питання створення ефективних інтеграційних відносин у м'ясопродуктовому підкомплексі та механізмів регулювання конкурентоспроможного розвитку галузі скотарства.

Теоретичні аспекти конкурентоспроможності висвітлено у працях В. Андрійчука, П. Гайдучького, М. Ільчука, П.Макаренка, М. Маліка, М. Місюка, О. Онищенко, В. Попова, П. Пуцутейла, П. Саблука, А. Стельмашука, О.Шпичака та ін. Дані наукові дослідження досить глибоко розкривають сучасне розуміння сутності конкурентоспроможності розвитку галузей агропромислового комплексу. Однак різноманітність підходів до визначення напрямів забезпечення конкурентоспроможності продукції свідчить про невирішеність багатьох питань розвитку галузі м'ясного скотарства, зокрема, в регіональному аспекті впливу держави на процеси пов'язані з виробництвом, обміном, розподілом та споживанням яловичини.

Разом з тим, необхідність забезпечення конкурентоспроможного розвитку галузі м'ясного скотарства можна забезпечити за умови виконання стратегічних завдань, зокрема, стимулювання маркетингової кооперації та становлення саморегулятивних об'єднань виробників свинини, державна підтримка експорту непрямыми механізмами, освоєння нових експортних ринків, перетворення національних виробничих та експортних компаній у транснаціональні, створення умов для зростання інвестицій.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є обґрунтування та поліпшення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення конкурентоспроможного розвитку виробництва яловичини.

Для досягнення мети зумовлено необхідність розв'язання таких завдань:

- обґрунтувати економічну сутність конкурентоспроможного виробництва яловичини;
- розкрити ефективність виробництва яловичини, що забезпечує конкурентоспроможність м'ясного скотарства;
- виявити методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності виробництва яловичини;
- проаналізувати сучасний стан та тенденції виробництва м'яса великої рогатої худоби;

- оцінити конкурентоспроможність виробництва яловичини і господарствах хмельницької області;
- розкрити зовнішнє середовище функціонування м'ясного скотарства;
- обґрунтувати формування ефективних інтеграційних об'єднань у м'ясопродуктовому підкомплексі;
- обґрунтувати механізми регулювання конкурентоспроможного розвитку виробництва яловичини;
- розкрити сутність кормової бази – основної ланки забезпечення виробництва яловичини.

Об'єктом дослідження є процеси формування механізмів забезпечення конкурентоспроможного виробництва яловичини.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади забезпечення конкурентоспроможного виробництва яловичини.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених у роботі завдань використовувались такі методи та прийоми: монографічний, статистичних групувань, кореляційно-регресійного аналізу і графічний для комплексного вивчення сучасного стану виробництва яловичини та визначення факторів, що впливають на його конкурентоспроможність; групування – для визначення впливу різних факторів на рівень ефективності виробництва яловичини; порівняння – проведення порівняльного аналізу виробництва яловичини у різні часові періоди, для виявлення причинно-наслідкового зв'язку; розрахунково-конструктивний – для обґрунтування показників розвитку галузі скотарства на перспективу.

Інформаційна база дослідження: матеріали Державної служби статистики України та Хмельницької області; Міністерства аграрної політики та продовольства України, Департаменту агропромислового розвитку Хмельницької облдержадміністрації, публікації з досліджуваної тематики, довідкова інформація.

Наукова новизна одержаних результатів

дістали подальшого розвитку:

визначення та обґрунтування перспективних напрямів конкурентоспроможного розвитку галузі м'ясного скотарства, що забезпечать стійкість його розвитку на основі становлення само регулятивних об'єднань виробників яловичини; державної підтримки експорту непрямыми механізмами; гармонізації національних стандартів в галузі безпеки яловичини; створення умов для зростання інвестицій.

Практичне значення одержаних результатів. Науково-практична цінність результатів магістерської роботи полягає у можливостях використання розроблених пропозицій та рекомендацій при забезпеченні конкурентоспроможного виробництва яловичини, враховуючи сучасні економічні умови, що буде сприяти нарощуванню конкурентоспроможного виробництва м'яса великої рогатої худоби.

Структура і обсяг. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Обсяг основної частини роботи становить 112 сторінки комп'ютерного тексту. Список використаних джерел нараховує 56 найменування.

ВИСНОВКИ

У дослідженні обґрунтовано економічну сутність конкурентоспроможності виробництва яловичини як багатокомпонентної характеристики, що охоплює всі ключові складові функціонування галузі. Конкурентоспроможність розглянуто як інтегративну категорію, формування якої забезпечується поєднанням ресурсного потенціалу господарств, рівня технологічного оснащення, інноваційних рішень у вирощуванні та відгодівлі, ефективних маркетингових інструментів і організаційно-економічних механізмів управління. Такий підхід дає змогу комплексно оцінити конкурентні позиції виробників, виявити ключові фактори впливу та встановити взаємозв'язки між технологічними, економічними й ринковими аспектами функціонування галузі.

У межах дослідження створено й обґрунтовано модель оцінювання конкурентоспроможності виробництва яловичини, побудовану на засадах теорії нечітких множин. Застосування цього підходу дозволило формалізувати якісні параметри, що традиційно складно піддаються кількісній оцінці. Модель охоплює три блоки – ефективність виробництва, результативність реалізації та якість управлінських рішень, – що разом формують комплексний індикатор стану галузі. Такий інструментарій забезпечує можливість точного діагностування проблемних зон, формування стратегічних пріоритетів розвитку та визначення потенціалу кожної структурної ланки м'ясопродуктового підкомплексу.

Суттєвим теоретичним і методичним внеском є розробка модифікованих моделей розподілу доходів у межах інтеграційних структур. Побудовані нормативно-витратний підхід із включенням нормативного прибутку, нормативно-ціновий механізм та ресурсна модель створюють науково обґрунтовану систему, що забезпечує справедливий, пропорційний та економічно мотивований розподіл фінансових результатів між виробниками сировини, переробними підприємствами та суб'єктами збуту. Розроблені моделі не лише підвищують прозорість фінансових потоків, а й стимулюють

ефективність кожної ланки цінового ланцюга, сприяючи формуванню інтегрованих структур нового типу.

Особливої наукової цінності набуває запропонована двокомпонентна модель субсидування, яка об'єднує оперативну підтримку поточних потреб галузі з довгостроковим інвестиційним фінансуванням. Така структура забезпечує баланс між короткостроковою стабілізацією та стратегічною модернізацією, створюючи умови для оновлення технологічних ліній, реконструкції відгодівельних комплексів і впровадження енергоощадних інноваційних технологій. Запропонована модель є дієвим інструментом формування конкурентних переваг, оскільки дозволяє ефективно розподіляти державні ресурси та підвищувати результативність субсидійних програм.

Практичний блок роботи включає систему рекомендацій, спрямованих на відновлення й стратегічний розвиток галузі. Серед них:

- впровадження інтенсивних технологій вирощування молодняку з досягненням середньодобових приростів не менше 800 г;
- реконструкція відгодівельних комплексів на основі залучення інвестицій та впровадження сучасних систем утримання;
- створення фірмових торгових мереж для підвищення маржинальності та забезпечення контролю якості на всіх етапах руху продукції;
- розвиток сільськогосподарських кооперативів як ефективної форми об'єднання ресурсів малих і середніх виробників;
- підвищення рівня ветеринарного благополуччя;
- адаптація національних стандартів до вимог ЄС і міжнародних ринків;
- активізація експортоорієнтованої політики, спрямованої на вихід на ринки із зростаючим попитом.

Комплексне впровадження запропонованих заходів забезпечить досягнення низки стратегічно важливих результатів: збільшення виробництва яловичини до 256 тис. тонн на рік, зростання внутрішнього споживання до 20 кг на душу населення, підвищення рентабельності галузі до понад 40 %, а також створення тисяч нових робочих місць у сільських громадах, що сприятиме

соціально-економічному розвитку регіонів та зміцненню продовольчої безпеки країни.

Отримані результати переконливо доводять, що формування конкурентоспроможного виробництва яловичини в Україні є реалістичною метою за умови комплексного, системного підходу. Поєднання ефективної державної політики, технологічної модернізації, розширення інтеграційних зв'язків та орієнтації на глобальні ринки створює підґрунтя для довгострокового розвитку галузі. Запропоновані у роботі теоретико-методичні положення та практичні рекомендації формують основу для формування сучасної аграрної політики, орієнтованої на підвищення стійкості аграрного сектору, розвиток експортного потенціалу та позиціонування України як надійного виробника високоякісної м'ясної продукції на світових ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ляховець В. О. Економічні напрями формування моделей розвитку та інфраструктури ринку яловичини. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2017/24.pdf (дата звернення: 20.11.2025).
2. Курінна М. Ю. Конкурентоспроможність виробництва яловичини в Україні. *Економіка АПК*. № 4 (40). 2015. С. 64 – 70.
3. Clark J. M. Competition as a dynamic process. Washington (Д.С.), 1961. P.S.
4. Піддубна Л. І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління: моногр. Харків: ВД «Інжек», 2007. 368 с.
5. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика. Тернопіль: Економічна думка, 2008. 570 с.
6. Шершеньова З. Є. Стратегічне управління: підручник. 2-ге вид. перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2004. 699 с.
7. Зінчик С. М., Момот О. М. Поняття конкурентоспроможності як економічної категорії суспільного розвитку. URL: http://www.confcontact.com/20130214_econ/1_zinchik.htm (дата звернення: 20.11.2025).
8. Світові макроекономічні дослідження. URL: http://www.nauka.kushnir.mk.ua/makroekonomika/gdp/gdp_ukraine.html (дата звернення: 20.11.2025).
9. Феоктістова Т. В. Управління конкурентоспроможністю підприємств та її прогнозування. *Шкіряно-взуттєва промисловість*. 2002. № 15 С. 16-17.
10. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: у 3-х т. Київ: Академія, 2002. Т. 3. 952 с.
11. Мануйлович Ю. М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 4. С. 274-282.
12. Леонт'єва Ю. Ю., Рудакова К. А. Дослідження сутності поняття «конкурентоспроможність». URL: <http://eprints.kname.edu.ua/29637/1/60.pdf> (дата звернення: 20.11.2025).

13. Дончак Л. Г. Суть ефективності як економічної категорії. URL: http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Economics/42425.doc. (дата звернення: 20.11.2025).
14. John D. Martin, J. William Petty, and James S. Wallace “Value–Based Management with Corporate Social Responsibility” 2009. URL: https://books.google.com.ua/books?id=joE8DwAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_atb&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 20.11.2025).
15. Ricardo, D. On the Principles of Political Economy and Taxation. The Works and Correspondence of David Ricardo. Edited by Piero Sraffa with the Collaboration of M. H. Dobb. V. 1. Indianapolis : Liberty fund, 2004. 447 p.
16. Emerson H. The twelve principles of efficiency. New York : The Engineering magazine, 1912. 423 p.
17. Ponomarov V. Theoretical and Methodological Essence of Economic Efficiency and Methods of its Determination. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/467/12564/26255-1> (дата звернення: 20.11.2025).
18. Мельник Л. Г., Корінцева О. І. Економіка підприємства: Конспект лекцій: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 412 с.
19. Економічна енциклопедія: В 3 т. Т.1/Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ: Вид. центр «Академія», 2002. 950 с.
20. Гупало А. О. Визначення змісту понять: «ефект», «ефективність» та «результативність» URL: http://www.confcontact.com/20121221/3_gupalo.htm (дата звернення: 20.11.2025).
21. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 1 / редкол. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Вид. центр „Академія”, 2000. 864 с.
22. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. 2-ге вид., доп. і перероблене. Київ: КНЕУ, 2002. 624 с.
23. Поняття ефекту та ефективності. Види ефективності. URL: <http://www.uaeconomic.com/ulens-189-1.html> (дата звернення: 20.11.2025).

24. Аналіз і синтез, як методи наукового пізнання. URL: <http://studies.in.ua/shpora-filosofy/633-42-analz-sintez-yak-metodi-naukovogo-pznannya.html> (дата звернення: 20.11.2025).
25. Індукція і дедукція, як метод наукового пізнання URL: <http://studies.in.ua/shpora-filosofy/634-43-ndukcyia-dedukcyia-yak-metod-naukovogo-pznannya.html> (дата звернення: 20.11.2025).
26. Метод моделювання. URL: <https://buklib.net/books/35332/> (дата звернення: 20.11.2025).
27. Методи наукового пізнання. URL: <https://readbookz.net/book/177/6086.html> (дата звернення: 20.11.2025).
28. Методи досліджень на емпіричному та теоретичному рівнях URL: <https://readbookz.net/book/177/6086.html> (дата звернення: 20.11.2025).
29. Конкретизація. URL: <http://psychologis.com.ua/konkretizaciya.htm> (дата звернення: 20.11.2025).
30. Економічний аналіз. URL: <https://posibnyky.vntu.edu.ua/grabovec/p2.html> (дата звернення: 20.11.2025).
31. Поняття статистичного аналізу та його основні завдання URL: <http://textbooks.net.ua/content/view/126/11/> (дата звернення: 20.11.2025).
32. Кореляційно-регресійний аналіз URL: <http://ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/56-k/3928-korelyatsijno-regresijnij-analiz.html> (дата звернення: 20.11.2025).
33. Лабораторна робота №4. Регресійний аналіз даних. URL: https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/212701/mod_resource/content/2/Регресійний%20аналіз%20даних.pdf (дата звернення: 20.11.2025).
34. Індексний метод. URL: <https://studfiles.net/preview/5725957/page:8/> (дата звернення: 20.11.2025).
35. Індексний метод. Загальне поняття статистичних індексів. основи індексного методу. URL: https://pidruchniki.com/11510513/statistika/indeksniy_metod (дата звернення: 20.11.2025).

36. Графічні методи економічного аналізу. URL: https://pidruchniki.com/1393051841861/ekonomika/grafichni_metodi_ekonomichno_go_analizu (дата звернення: 20.11.2025).
37. Методи і моделі прогнозування, їх класифікація URL: https://lubbook.org/book_524_glava_8_3.Metodi_i_modeli_proгнозуva.html (дата звернення: 20.11.2025).
38. SWOT-аналіз. Сутність і значення SWOT-аналізу. URL: <https://pidruchniki.com/1577111551903/marketing/swot-analiz> (дата звернення: 20.11.2025).
39. SWOT-аналіз: кому, коли й навіщо потрібен (+ реальний приклад) URL: <http://www.bakertilly.ua/news/id1471> (дата звернення: 20.11.2025).
40. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2025)
41. Чумаченко Ю. С. Закордонний досвід економічної інтеграції аграрно-промислового комплексу: агропромислова інтеграція кооперативного типу. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2018. Вип. 1. С. 70-76.
42. Радченко О. П. Міжнародна економічна інтеграція агропромислового комплексу України в умовах глобалізації. *Інтелект XXI*. 2019. № 6 (1). С. 155-158.
43. Довгаль О. В. Кооперація як перспективний напрям розвитку підприємництва на селі. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 9. С. 132-135.
44. Ревуцька А. О. Кооперація як перспективний напрям розвитку агропромислових підприємств. *Економічний простір*. 2014. № 84. С. 190-199.
45. Березівський П. Кооперація у розвитку сільських територій. *Аграрна економіка*. 2013. Т. 6. № 1-2. С. 33-40.
46. Кармазіна Н. В. Інтеграція потенціалу малих підприємств на рівні регіону. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. : Економіка*. 2012. Вип. 19. С. 135-139.

47. Ільчук О. М. Державна підтримка сільського господарства в Україні. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 93-98.
48. Саблук П. Т., Хомин І. П. Розвиток аграрного сектору України фінансовий аспект. *Економіка АПК*. 2020. № 8. С. 45-51.
49. Шпикуляк О. Г., Алексєєва О. В. Розвиток фермерських господарств організаційно-економічному забезпеченні зайнятості населення. *Економіка АПК*. 2021. № 4. С. 95-107.
50. Пилипенко К. А., Скрипак М. О. Інституційні основи порядку створення фермерських господарств в Україні. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2021. № 1. С. 73-78.
51. Варченко О. М. Економічні аспекти розвитку тваринництва в особистих селянських господарствах: монографія. Біла Церка: БНАУ. 2019. 384 с.
52. Місюк М. В. Поліпшувати структуру підприємницької діяльності у виробництві м'яса. *Економіка АПК*. 2001. № 8. С. 17-120.
53. Місюк М. В., Кориткіна К. А. Сутність організаційно-економічного механізму формування і функціонування ринку яловичини. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. 2014. № 22. С. 139-144.
54. Павловська Л. Д., Заходим М. В. Забезпечення конкурентоспроможної продукції молокопереробних підприємств. Житомир: Ви-во «Полісся», 2011 28 с.
55. Азоєв Г. Л. Конкурентні переваги фірми. Київ: 2010. 380 с.
56. Яценко О. М. Конкурентні переваги агропродовольчої продукції Житомирської області у зовнішній торгівлі. *Економіка АПК*. 2006. № 6. С. 125-131.